

Əliyarla Dovşan

© Azərbaycan Nağılları. 5 cilddə, 5-ci cild.
Azərbaycan SSR EA Nəşriyyatı, Bakı - 1964

Biri var idi, biri yox idi, bir kəndli var idi. Bu kəndlinin bircə parça bostan yeri var idi. Kəndli bu yerdə qovun əkməmişdi. Vaxt gəldi, vədə çatdı, qovunlar yetişdi. Bostan çox yaxşı məhsul gətirmişdi. Qovunlar şəkər kimi şirin idi. Qovunların içində bir sarı qovun var idi ki, ətri yetmiş ağaclıqdan adamın huşunu apırırdı. Kəndli bu qovunu qırmırdı, saxlayırdı ki, xana aparsın. Bəlkə ondan bir xələt ala. Amma qəza işi tərsinə çevirdi.

Bir gün xan şikara çıxmışdı. Yolu kəndlinin bostanının yanına düşdü. Xan bastana gedib sarı qovunu gördü. Qovuna xeyli tamaşa elədi. Qovun onu lap heyran eləmişdi. İstədi sarı qovunu qırsın. Gördü qovunun dərilməsinə hələ bir-iki gün qalıb. Xan kəndlini yanına çağırıb dedi:

—Üç gün keçər, dördüncü günü bu qovunu mənə gətirərsən.

Kəndli baş əyib dedi:

—Xan sağ olsun, elə mən bu qovunu sənə gətirəcəkdim. Baş üstə gətirərəm.

Xan atına minib getdi. Kəndli də evinə gəldi, oğlu Əliyarı çağırıb dedi:

—Oğul, üç gün gərək gündüzləri sən bostanda qalasan, gecələri də mən qalam.

Oğlan dedi:

—Nə olub ki?

Kəndli dedi:

—Xan bostanımıza gəlmişdi. Sarı qovun xoşuna gəldi. Gərək onu qoruyub üç gündən sonra xana aparaq.

Əliyar sarı qovunu özünə saxlamışdı. Atası xan adını çəkəndə Əliyar başını aşağı salıb başladı fikirləşməyə. Elə ki, gün batdı Əliyarın atası qoltuğuna bir parça çörək vurub, bostana keşik çəkməyə getdi.

Əliyar o gecə səhərə kimi yatmadı. Səhər atası evə qayıdıb, Əliyarı bostana göndərdi. İki gün belə keşik çəkдилər.

Bunlar burda qalsın, sizə xəbər verim dovşandan. Dovşan bərk acmışdı. Özünü haman bostana yetirdi. Sarı qovunun yanına getdi, yaralayıb yeməyə başladı. Əliyar keşik çəkirdi. Dovşanı gördü, tez qovalayıb bostandan çıxartdı. Əliyar gedib gördü, sarı qovunu dovşan yaralayıb. Bir xeyli fikirləşdi. Öz-özünə dedi: “Sarı qovun xana qismət olmadı, qalanını da

özüm yeyəcəyəm”. Əliyar qovunun qalanını da yeyəndən sonra özünü atasına çatdırıb dedi:

—Ata, dovşan bostana girib sarı qovunu yeyibdi.

Kişi başına döyə-döyə bastana getdi. Gördü ki, sarı qovun yoxdu. Tez xanın yanına gedib dedi:

—Xan, başına dönüm, dovşan bostana girib sarı qovunu yeyibdi. Oğlum fərasətsizlik eləyib, dovşanı görməyib, gərək günahımızdan keçəsən.

Xan bu sözü eşidəndə çox qəzəbləndi. Əmr elədi:

—Əliyarın boynunu bu saat vurarsınız.

Kəndli çox yalvardı, xan onun sözünü eşitmədi. Əmr elədi, kişini döyüb bayıra atdılar. Yazıq kəndli baş-gözü yarılmış evinə gəldi. Arvadı onun qabağına çıxdı, qonum-qonşu yığıldı.

Kəndli xanın əmrini bunlara söylədi. Əliyarın kefi pozuldu, rəngi qaçdı. Evdən çıxıb yavaş-yavaş bostana getdi, oturub ağlamağa başladı. Əliyar baxdı ki, budu dovşan gəlir. İstədi onu vura. Amma dovşan qaçmadı. Əliyar təəccübləndi. Dovşan adam kimi dil açıb dedi:

—Əliyar, niyə ağlayırsan?

Aliyar dedi:

—Atam sarı qovunu xana saxlatdırmışdı. Sən gəlib yemisən. Xanın acıqı tutub, amr eləyib ki, mənim boynumu vursunlar. Onun üçün ağlayıram.

Dovşan dedi:

—Gəl, ikimiz birləşək, xanı öldürək.

Əliyar dedi:

—Sən zəif bir dovşan. Mən də balaca bir uşaq. Biz o böyüklükdə xanı necə öldürə bilərik?

Dovşan dedi:

—Öldürə bilərik. Sən mən deyənə qulaq as. Mən bu gecə xanın üzümlüyünə girib, üzümləri korlaram. Xanın başı qarışar, sən də yaddan çıxarsan. Sonra işin dalısına baxarıq.

Əliyar dovşandan razı qaldı. Dovşan gecə özünü xanın üzümlüyünə saldı. Yaxşı üzümləri yedi, yemədiyini də qırıb yerə tökdü, ayaqlayıb əzdi. Səhər tezdən bağban bağa gedib gördü bağda üzüm qalmayıb, hamısı əzilib yerə tökülübdü. Baxdı dovşanın rəddi qalıb. Bağbanı yola-yola gedib xana səbər verdi. San bağa gəlib gördü ki, doğrudan da bağın üzümləri tamam korlanıb. Xan dovşanın rəddini gördü. Xan bərk qəzəblənib əmr elədi:

—Ovçular hazır olsunlar, dünyada nə qədər dovşan var, hamısını qırsınlar.

O vçular çölə çıxdılar, nə qədər axtardılar dovşanı tapmadılar. Xan qəzəblənib dedi:

—Gərək özüm gedəm, dovşanı tapıb öldürəm.

Xan at mindi, çölə çıxdı. İki gün çölü dolandı. Amma dovşanı tapa bilmədi. Bərk yoruldu. Özünü bir kölgəliyə yetirdi, atdan düşdü. Atını yançidar eləyib otlağa buraxdı. Özü uzanıb yatdı.

Xan burda yatmaqda olsun, eşit dovşandan. Dovşan xanı yatmış gördü, tez özünü Əliyara yetirib dedi:

—Xan yatıb. Gəl tez gedək. Mən onun gözlərini cırmaqlaram, sən də narın torpaq götürüb, gözlərinə tökərsən. Qoy kor olsun, bizim canımız qurtarsın.

Əliyar razı olub dovşana qoşuldu. Hər ikisi gəlib xan yatan yerə çatdı.

Dovşan Əliyara dedi:

—İki ovuc torpaq götür.

Əliyar torpağı hazırladı. Dovşan xanın başı üstündə durdu. Var gücü ilə xanın gözlərini cırmaqladı. Xan gözünü açmaq istəyəndə Əliyar da torpağı onun gözünə tökdü.

Xanın çıxırtısı çölü götürdü. Əliyarla dovşan qaçıb gözdən itdilər. Xan iki gözdən kor olub gecəni çöldə qaldı.

Qurd-quş xana hücum eləyib onu parçaladılar. Əliyarla dovşan da xanın zülmündən xilas oldular. Kəndə xəbər yayılıb ki, xan ölüb. Camaat meyitini gətirməyə getdi. Dovşan Əliyarı tapıb dedi:

—Əliyar, gördün öldürərik. Birliyin qabağında zülm dayana bilməz.

Veb direktor: Betti Bleyer

Mətni yığdı: Nərgiz Abadi

Veb üçün hazırladı: Ülviyyə Məmmədova

AZERİ.orga qoyuldu: oktyabr, 2003-cü il